***** Variantã în lucru *****

Vestitele fapte și perirea lui Mihai Viteazul, principului Țării Românești, pe scurt deduse de D.Bojâncă.

Mihai Viteazul principul Țării Romanești au domnit dela anul 1593 pînă la 1601, 19 August.

La întrarea lui Mihai în stăpînire, era țara cu multe datorii și greotăți încărcată. Turcii începuseră în contra tractaturilor sau a legăturilor vechi, a întra și a să sălășlui în țară, a rădica case și geamii (beserici turcești) și din zi în zi tot mai tare a asupri pre creștini. La început se ținea Mihai închis cu boerii săi în Curte, pentru că nu avea mijlociri de a opri răotatea turcească, care tot mai tare se împuternicea.

Cea mai dintîia deprindere a principului fu de a să înțelege și a să împăca cu împrumutătorii vistieriei de țară, carii toți era sudiți turcești. Ci avînd scădere de bani, nu putu să-i depărteze din patrie și abia se împuternici a strîmtora și în toate părțile provinciei a împiedeca dărăpănările și prăzile ce făcea ei prin țară. Mulțime de turci, mai vîrtos ianiciari, întrase în principat, carii neascultînd poruncile lui Mihai, prăda toate ce putea și răpea averile țerenilor și sfintele besericilor, prin care asuprire tot mai mari se făceau necazurile, iară datoriile statului se mai înmulțeau. Mihai se văerea către mai marii turcești despre acele asupriri, însă dînșii nici în seamă băgîndu-l, căuta precum de la el, așa și de la alți boeri sume de bani a stoarce și alte daruri aspăsătoare a smulge.

Sigismund Batori, principul Transilvaniei, încă fu silit, prin cererile cele fără dreptate a vezirilor, a cugeta despre scăparea țării sale de jugul turcesc. Pentru acea, precum cu Rudolf, Înperatul Austriei, așa și cu Mihai, Domnul Țării Române[șt]i, și cu Aaron, Domnul Moldaviei, făcu pe sub mînă, prin trimișii soli Ștefan Iojica și Pongraț Senei, o încheiere de unită lucrare asupra turcilor, făgăduind principilor ajutoriu din partea sa și a Înperatului Rudolf asupra varvarilor.

La această lui Mihai plăcută făgăduință de ajutoriu de către Batori, după multă și înțeleaptă presocotire, adunînd el pre toți boerii săi, cu o inimă și un cuget se făcu hotărîre, ca să se apuce armele a mînă spre scuturarea jugului otomanicesc. În luna lui noemvrie 1594 se închee în București, între Mihai și între soliile lui Batori și a lui Aaron, o adevărată legătuire, care cu sfînt jurămînt se întări. În urmarea acestia se hotărî o zi, adecă a 12 noemvrie, ca precum în Iași, așa și în București toți turcii să se omoară. Deci fiind toți turcii adunați în casa vistieriului Dan, fu aceasta aprinsă de patru părți. Mihai au fost chiemat pre toți creditorii vistieriei, de la Constantinopol și Adrianopol să-i plătească, însă în loc de plată, fuseră toți uciși. În dimicarea aceasta periră 2000 de turci. Boeriul Struia Buzescu fu rănit la o mînă, de aci se lăți uciderea de turci preste toată țara, și așa în scurt se curăți toată provincia de varvari. Principii românești bine știură să întrebuințeze această fericită întîmplare, că pînă prăda Aaron părțile către Akerman și Chilia, Mihai trasă armia sa la Giurgiu (cetate în țărmurul Dunării), și fiindcă cu întîia îmbulzeală fu această tărime cuprinsă, porunci Mihai toți osmanii să se ucidă, iară cetatea să se ardă. De aci se trase Mihai, din pricina ernii, la București. Fără de veste, veni peste iarnă un cadilisc și un emir turcesc, cu 2000 de ostași aleși, în București, carii ziceau că vrea să erneze în țară, iară în faptă, socotea să prindă pre Mihai. De la acesta ceru numaidecît cadiliscul un dar de zece mii de galbeni și bucate pentru ostașii săi. În grabă plecă cu o mie de soldați drept către palatul lui Mihai, sub fățărie că vrea să-l cerceteze, iară in faptă, ca să pună mînile pre el. Însă privighietoriul princip, cum simți apropierea turcilor, se dusă la armia sa, care nu departe de oraș era în

foarte bun loc așezată. Vicleanul cadilisc, prefăcîndu-să, îl întrebă din ce pricină ține în timp de pace așa de prețioasă oaste. La care întrebare, cu asemenea prefacere, respunsă Mihai cum că pînă acum i-au trebuit a să apăra de Petru, feciorul fostului princip Alexandru, cel ce se bătea după căpătarea stăpînirei, iară acum, neavînd mai mult lipsă de ei, i-ar slobozi acasă, ci nu poate din lipsa neaverii de bani să-i plătească. Cadiliscul aspru porunci ca fără toată întîrzierea să se sloboază acei ostași, fiindcă ținerea lor este spre îngreoerea țării, făgăduind că mîne zi dimineața va trimite o tonă de aur spre plătirea și împăcarea ostașilor. Principul cu istețime militărească se arătă a fi foarte îmbucurat de acea neașteptată norocire, și primind cu fățărnicie făgăduiala banilor, înșelă pre cadilisc să creadă cum că el așa fără de socotință va să pășească, cît în viitoarea zi să se despoae de armații săi, carii era scutirea lui și a patriei. Întru acea trasă sub seară partea cea mai bună a oastei sale pe o vale pînă aproape de oraș, pre care apoi, aprinzîndu-l, porunci să se îmbulzească și să se bată toate ulițile. Turcii dormea, deci sărind de jumătate în pele de prin case, alerga toți cătră palat. Însă pre lângă toată bărbăteasca lor apărare, fuseră frînți și de sabiile înfocaților români toți până la unul dimicați, iară palatu se pușcărea și fu tot îngăurit de tunuri. Cadiliscul aruncă toate comorile sale jos pe fereastră, socotind că prin acelea va stîmpăra setea învăpăiaților români. Pe lîngă aceasta, făgăduia mari sume de galbeni pentru a sa și a celor săi viață. Însă învitforata principului inimă nici auzi aceii rugăciuni nu da, nici o milă de el nu prinsă, nici se conteni mai curînd, pînă nu sili puternicitul foc afară pre toți turcii din palat și până nu fuseră acestii toți dărăburiți. Neşte soldați românești apucase doaă turbane pline de galbeni, pre carii Mihai îi împărți cu ceilalți ostași. După aceasta trimisă o parte de oaste la Dunăre, care cuprinzînd în luna lui decemvrie cetatea turcească Floc, o ispilîră (răpiră de averi) și o arseră, însă tărimea ei remasă nenvinsă. Mihai, urmînd cu cealaltă parte, prinsă și arsă cetatea Oroșic, care era o zi depărtată de Brăila. Ci dărăpănarea acestia pre mulți oameni prăpădi, fiindcă apărătorii ei, cei ce din turci și bulgari se cuprindea, făcea ca la 7000 de bărbați, carii eșind înaintea lui Mihai cruntă bătae ținură pre înghiețata Dunăre. Sarcinile, cele din ceste și alte orașe mercantile cuprinse, atîta era de mari, cît la trecerea preste Dunăre înapoi, trăbuiră să se lasă de ceia parte, temîndu-se ca nu cumva să se rumpă ghiața de greotatea lor. După aceasta mai trecu o dată necutremuratul în vitejie Mihai preste înghiețata Dunăre, bătu pre sangeacul de la Dristra și surpă mercantilul acest oraș. Îndrăzneața și turbata ceastă cutezare a lui Mihai adusă pre sultanul în minunare și cutremurare. Acesta hotărî deplina subpunere a Ungariei și aceasta a să împlini nu se putea, dacă nu va da Țara Românească, Moldavia și Transilvania bucate și altele de lipsă oștirilor turcești. Că numai Moldavia singură trăbuia atunci să dea pe tot anul una tonă de aur, doazeci mii de oi, 2000 de cai, 10.000 măsuri de grâu și 10.000 de orz, afară de acestea unt, miere ș.a.

Sultanul anumi în locul lui Mihai pre Bogdan, feciorul fostului orecînd princip a Moldaviei, Iancu, de princip în Țara Românească și porunci ca Ahmet Pașa, cel ce foarte mare armie avea sub povățuirea sa, dimpreună cu hanul tartaresc Gherei să-l întroducă în stăpînirea principatului. Armia turcească se apropie de cetatea Ruș tocma atunci cînd și Mihai, adunînd oastea sa, hotărîsă a trece în calea lor preste Dunăre. Ci cînd ajunsesă Mihai la satul Petreni, înțelesă cum că ar fi îmbulzit hanul tartaresc în Țara Românească, carele 30.000 de tartari povățuia. Pentru acea, fără toată întîrzierea întorcîndu-să Mihai, se trasă cu oastea sa îndărăpt la Muluvești și trimisă pre cea mai alesă parte asupra tartarilor, sub comanda lui Radu Buzescu și a fratelui acestuia, precum și a postelnicului Preda, a stolnicului Stoica și a lui Radu Calufirescu. Acestii întîlniră pre cea mai întîiu turmă tartarească la satul Putineii, pre carii cu mare norocire bătîndu-i, pre mulți prinseră. Înțelegînd hanul această cădere a celor săi, au trimis pre singur unchiul său cu trupe nove spre ajutoriu. Pre acesta îl aștepta armia românească sub comanda lui Radu, la satul Stînești, pre carii așa îi bătu, cît și însuși unchiul hanului peri în acea bătălie. Prin bătăile aceste se mîntuiră ca la 7000 de creștini prinși, după mărturiseala lui Valter. Hanul tartarilor și-au fost unit armia cea de căpetenie cu turcii la satul

Cernătești. Mihai spioni puterea lor și trimisă o parte a oștilor sale asupra lor, sub povața banului Manta, carele năvăli noaptea pre ei, îi bătu cu totul din loc și-i aruncă preste Dunăre. Deoarăce înțelesă hanul despre apropierea lui Mihai, nu-l mai așteptă, ci despărțindu-să de Mustafa și Bogdan, se trasă napoi în țara sa. Mustafa se așeză cu trupele sale, între carii 14.000 de bulgari era lângă Ruș, vrînd a să mai lovi o dată cu Mihai. Nentîrziat fu Mihai spre aceasta, că plecînd de la Cernătești, trecu Dunărea pe la satul Mantin. Aci se ținu bătălia în care și Mustafa căzu, iară armada turcească așa să răsipi, cît și numitul Princip Bogdan abia putu scăpa la Constantinopol.

După bătălia aceasta trimisă Mihai pre ostașii săi în mai multe părți, ca să aprindă Rușu și alte sate bulgărești ce era aproape de Dunăre, iară după acea, cu mari sarcini se întoarsă în triumfi și între cîntări de bucurie a poporului, la residenția sa. Dintre 10.000 de soldați nici unul au fost, care nu s-ar fi întors cu haine de mătasă și încărcat de bani. Pre lîngă toate biruințele, totuși nu dede pace turcilor, ci trimisă pre banul Micolofadu din București ca încă mai o dată să prădeze și să aprindă cetatea Dristra. Însă turcii eșiră din Hersova și se duseră înaintea spătariului Preda și a comesului Radu, carii iară bătînd pre turci, îi goniră preste Dunăre și pre orașul Hersova asemenea îl arseră.

Acum se născură gîlceviri între Mihai și Batori, carele vrea să-și subpună Țara Românească și Moldavia, dîndu-și singur titula de Domn Moldaviei și a Țerei Românească. Însă Mihai păși între acestea spre învingeri nove.

Numaidecît înțelesesă Sultanul despre căderea lui Mustafa, deodată numi pre altul, anume Ștefan, de princip țării în contra lui Mihai. Nu mult după aceasta simți Mihai că să afla între subpușii lui unii prieteni a turcilor, carii căuta să rădice revoluție, amețind pre popor cu svătuiri amățitoare, cum că mai bine e a răpi stăpînirea din mînile Principului Mihai, decît a aștepta sub stăpînirea lui urmările cele grele din partea turcilor. Spre rușinarea acestora vru să arate Principul cît de puțin se teme el de turci, trimisă oaste fără de veste la Brăila și după ce curpinsă această cetate, o dede să se șteargă. După aceasta îmbulziră 5000 de serviani în Craiova, însă surpați de oștirile românilor fiind, fugiră, căci putură scăpa vii, iară preste Dunăre, tot pe acel timp sparsă și arsă Mihai și Nicopolu.

Ci curînd înțelesă Mihai cum că alirtul său Sigismund Batori este un bărbat viclean, înșălătoriu și nestatornic, și cum că vrea să-și subpună Moldavia și Țara Românească. Nu mult după acea, să și dede lui Mihai de știre să se subpună Transilvaniei ca vasal. Și așa din zi în zi se trimiteau trupe ușoare în Moldavia, care prinzînd fără de veste pre Aaron, îl aduseră la Alvinț. În locul acestuia se așeză de princip și vasal Transilvaniei Ștefan Rațuan și mulți dintre boerii, carii nu se învoia spre aceasta, fură pierduți. La aceasta ținu Mihai senat mare în adunare cu boierii săi, unde de nevoe, asupriți fiind de toate părțile și văzînd că singuri nu se pot apăra și de turci, și de alți vrăjmași, încheiară ca să se subpună lui Batori, însă cu așa legătuință ca el nici o amestecare în drepturile și veniturile țării să nu aibă. Și așa se închee legătuința prin trimișii soli a Țării Românești cu Batori, sub multe puncturi.

Mihai, cel ce numai de după stările împrejur se învoi spre aceasta, precum silit era a pune jurămînt de credincioasă subpunere, așa încă atunci se și hotărîsă cu ocasie bună a-l frînge. Acum, vrînd Batori, îmboldit fiind de unii pizmătăreți boeri, cei ce poftea a surpa pre Mihai, vrînd zic să tragă toate veniturile țării de la Mihai, și pre acesta numai ca pre un general să-l socotească, se pricinui nestîmpărată turburare. Așa se rupsă legătuința cea asupra turcilor făcută și spre mîntuirea creștinătății întocmită, semănîndu-se semînța neunirei între însuși românii. Hronica lui Filstih zice: „Între închietorii legătuinței aspăsă diavolul, vrăjmașul păciuirei inimile unora”. Sultanul Mehmed hotărî cu toată puterea sa a să scula asupra lui Mihai.

Arătarea cea dintîiu despre aceasta au fost încurgerea tartarilor în Moldavia și Țara Românească, carii însă fuseră înfrînți de români. Însă apropierea Pașii Sinan, carele cu 180.000 venea, cu mult mai fricoasă au fost. Sinan, de viță italian, la pornirea sa și-au pus capu înaintea Sultanului, cum că trăbue să îmblânzească el pre Mihai. Tocma atunci era să se țină nunta lui Batori cu Maria Hristina din Austria, la care și Mihai era chiemat, carele din pricina apropierii turcilor, neputînd singur în persoană a merge, trimisă cu mari daruri pre Struia Buzescu și pre Radul Calafirescu, prin carii dimpreună înștiință pre Batori cum că turcii a fi ajuns pînă sub Giurgiu și cum că fac punte peste Dunăre ca să poată trece în Țara Românească și așa apoi în Ardeal. Batori, fără întârziere, adună oastea sa și dede de știre Înperatului Austriacesc despre acea, însă mai nainte de a să mișca oștirile ardelenești, avantgarda turcească și ajunsesă în Țara Românească pînă la satul Călugăreni. Văzînd Mihai că să întîrziază așteptatul de la Batori ajutoriu, trimisă pre muerea sa, pre fiul său Petrașco cu ceilalți fii și comorile sale la Sibiu. Numaidecît adună 8000 de ostași laolaltă și porni cu ei către satul Măgureni, doaă mile de la București în drumul către Giurgiu. Aci făcea Sinan podul preste Dunăre spre trecerea în Țara Românească. Însă Mihai năvăli și fugări pre maistori, străjui țermurii Dunării și într-o lună de zile împedecă trecerea lui Sinan preste Dunăre. Mai pe urmă se întâmplă de trecură la doaă zile departe de Giurgiu neşte turme de turci preste Dunăre, vrînd să acupă pre Mihai de către spate. Năvălirea acelora fu ajutorată prin alte trupe, pre care le plutisă Sinan cu luntre preste Dunăre. La aceasta se văzu Mihai silit a păsări țermurii Dunării, după care de loc se și făcu puntea, iară principul se trasă napoi la doaă mile pănă după satul Călugăreni. Sinan îl urmă pînă la Călugăreni, a căruia armie era acum despărțită de a principului printr-o dumbravă lăpăstoasă, preste care era un dîmp de lemne și pămînt făcut, pre care nu putea încăpe mai mulți de 12.000 de oameni. Mihai trecu în vărsatul ziorilor armia sa, care cu ajutorința Moldovenilor și a Ardelenilor crescusă la 16.000, pe drumul acesta împotriva armiei turcești, care se cuprindea din 200.000 de bărbați armați și care cuprinsese un loc foarte îndămînat de lagăr. Viteaza îndrăzneală a lui Mihai n-au avut prea bună urmare la început, că turcii îl mînară ca la un pătrariu de milă înderăpt, și-i luară 11 tunuri. Cu mare băgare de seamă și bălăbănindu-să, adecă bătîndu-să, se trasă dînsul înderăpt. Însă deodată, ca un leu învăpăiat, să slobozi Mihai dinaintea ochilor trupelor sale în turma vrăjmășească, ucisă pre însuși Caraiman Pașa și mai pre vreo cîțiva povățuitori turcești și se întoarsă cu semne de biruință la ai săi înapoi. Cutezarea aceasta de nou prenvie coraja lor și le dede puteri a opri pe vrăjmașul ca la jumătate de milă dinaintea lagărului turcesc. Mai pe urmă se întîmplă lui Albert Kiraly, obersterului trupelor ardelenești, a așeza cele doaă tunuri ce-i mai remăsese într-un loc, din care putea să pușcărască o parte de armia turcească. Prin aceasta se făcu o deschidere, în care ca la patru sute de ostași aruncîndu-se, făcură în mijlocul puterilor turcești pradă și pustiire. Principul Mihai de loc se aruncă spre acei cari era de cele 400 luați din dărăpt și alungă toată oastea turcească în fugă. Sinan fu călcat de însuși oamenii săi și împins jos de pe o punte în apa Nieținov, așa cît îi seriră vreo cîțiva dinți din gură și abia scăpă de moarte. Mihai iară cuprinsă tunurile sale și pre lîngă acelea, multe steaguri turcești și alte sarcini, pre însuși steagul cel verde, adecă a profetului lor Mahomet, despre care cugeta turcii că năcicînd să poate perde, îl prinsă. Preste 3000 de turci se aflară în cîmpiile bătăliei, care de dimineața pănă seara ținu. Și atâta sînge se vărsasă cît rușisă undele rîului și numai noaptea împedecă deplinirea biruirei.

Arzind Mihai de pofta spre bătălie și dorind în următoarea zi a mîna bătaia mai departe, adună încă în acea noapte pre boierii săi și se svătui cu dînșii. Resultatul sau hotărârea acestei svătuiri fu că numai oastea românească, fără de ajutorința altora, nu e de ajuns de a învinge pre varvari. Deci se închee ca să se tragă oștirile pre Dumbrăvița în sus pînă la satul Stoinești și acolo a aștepta ajutoriu din Transilvania. Deoarăce băgară turcii de seamă tragerea lor înapoi, urmară după ei.

Acum trecură preste București la Tîrgoviște. Lăcuitorii orașelor acestora se traseră toți cu armia, care se așeză între munți în cetatea Negruvodă, care de la Domnul Negru-Vodă așa se numea și care numai de o parte avea întrare. Ardelenii prădară Bucureștii, zicînd pagubă a fi să curpindă turcii averile acelea. Moldovenii se despărțiră și se duseră acasă. Și așa se micșoră armia românească pînă în 5000 de bărbați de toți. Mihai nu putu face altă până la venirea ardelenilor în ajutoriu, decît a supăra pre turci cu încurgeri îndămînate unde și oricînd i să putea. Iară Sinan dăn contră iară cuprinsă cetatea Braila, așeză puterea ostășească în București și Tîrgoviște și începu fără toată fățăria a ținea Țara Românească ca pre o provincie turcească. Pre lîngă palatul domnesc a țării trasă o formă de tărime, rădicînd șanțuri de pămînt și de lemn. După ce mult mînasă lucrarea, lăsă pre Ali Pașa aci să ducă lucru în deplinire, iară el cu cea mai mare parte a armiei păși mai departe, ca cu totul să șteargă pre Mihai și așa apoi să străbată în Transilvania.

Sigismund Batori mișcă oastea spre ajutoriul lui Mihai, căruia trimisă cîteva puteri înainte, însă cu așa cricire, ca nimic să înceapă până nu va ajunge și el cu cealaltă putere și ajutătoarele trupe nemțești, care sta din 1600 de călăreți. La Tercivar veni și Ștefan Rețvan cu 2400 de pedestrași, 800 de călărași și 22 de tunuri din Moldavia. Afară de acestii încă avea Batori 300 de cazaci, 800 de haiduci din Oradia Mare și o gardă de 2000 de bărbați. Sibienii rădicară cu cheltuelele sale 1000 de bărbați îmbrăcați cu negru, Brașovenii 1000 cu vînăt, Medieșii 1000 cu verde și Bistrițenii 1000 cu roșu, carii toți pedestrași și vînători era. Și așa întră mai pe urmă Batori în Țara Românească. La Rucăr ajunseră curasirii nemțești și 75 de călărași de la Florența, sub Silvius Picolomin. Deci crescu oastea pînă la 20.000 de călărași și 32.000 de pedestrași, avînd 55 de tunuri. Mihai îi aștepta cu 8000 de bărbați și 22 tunuri și se împreunară în țermurii Dumboviței. Sinan ascunsă îngrijirea sa în cît putea, zicînd: de lipsă a fi ca vrăjmașul să se momească mai înlăuntrul țării și apoi la Tîrgoviște să se lovească. Deci lăsă 4000 de turci sub comanda lui Ali Pașa și a lui Mehmet Beg în cetatea Bucureștiului, arsă orașul, în care 20 de beserici atunci se numera, și se trasă înderăpt. În svatul tăbăresc se închee ca Mihai cu Kirali se cuprindă cetatea, să nu le rămînă neprietenul în spate. Mihai se găti spre cuminecare și săvîrșind dumnezeeștile taine, începu cu 30 de tunuri a pușcări cetatea. Turcii cutezară a face o iscurgere și fuseră înfrînți, comendanții se prinseră și Ali Pașa se trimise la Sibiu. Norocoasa și repedea săvîrșire a acestei bătăi așa spăimîntă pre Sinan, cît fără întârziere plecă cătră Giurgiu. Sigismund lăsă Bucureștii la o parte și mersă drept cătră Giurgiu. Sinan fu silit degrabă o mulțime de sarcini și tunuri a părăsi; pe călile și punțile strîmte se tăia turcii în svadă unul pre altul, vrînd care din care să treacă mai nainte. Sinan scăpă preste Dunăre, însă o parte din armia lui cu sarcinile și vitele fuseră prinse de ostașii romanești. Dunărea era roșie de sînge turcesc și plină de trupuri moarte ce înota pe dînsa. 5000 de turci remaseră morți, ca la 5000 de robi creștini fuseră scăpați și 6000 de carea luate de la turc. Puntea fu spartă și însuși Giurgiu fu pușcărit cu tunurile cele la București prinse, și mai pe urmă prins cu îmbulzeala. Din 800 de turci, carii apăra cetatea, numai unul scăpă, iară Giurgiu fu spart. Sinan se trasă rușinat la Constantinopol înderăpt, unde muri de supăreală. Hronica lui Filstih așa grăește: „După ce de ajuns iscusi Batori înțelepciunea și vitejia lui Mihai Vodă, îi lăsă toată țara cu toate veniturile ei, iară el se întoarsă în Transilvania."

După aceasta se deprindea Mihai Principul iarna și vara a micșora ticăloșia și năcazurile ce se născuse în țară prin taberile cu turcii. Aduse bucate și grîu pentru sămănături din Transilvania, le împărți între țereni, carii se întorcea de prin păduri la părăsitele sale case. Și la mulți făcu colibi spre lăcuire pînă-și vor rădica iară arsele case.

Acum căpătase un agă poruncă a scorni o conjurare asupra lui Mihai, care se și împlini. Și 6000 de tartari dimpreună cu 3000 de turci în soțietate căpătară poruncă să treacă Dunărea și să prindă pre Mihai. Ci fiindcă acestii trecură prin doaă locuri în țară, fuseră încungiurați de o armie românească, cari îi aștepta,

și cu totul surpați, pentru că principul au fost isăflat vînzarea, pre a căria căpetenii cu trei zile nainte de venirea turcilor i-au fost dat spre tăiare. Un general românesc, anume Velicu, trecu cu ostași români și haiduci în Bulgaria, arsă orașul Baba, ci împresurat de turci fiind, se întoarsă bătut îndărăpt. Hanul tartarilor perecopicești întrasă în Moldavia, ci nu cuteza să treacă granița cătră Țara Românească au cătră Transilvania. Deci făgădui lui Irimia, domnului Moldaviei, 2000 de galbeni numai ca să svătuiască pre Mihai a să împăca cu Poarta Turcească. Mihai se mîhnisă că umblasă Sigismund Batori cu acel prepus, ca să tragă stăpînirea Țării Românești la înperăția nemțească, încă fiind cam înfricoșat și slăbit prin pățitele bătăi nenorocoase din Bulgaria, bucuros se lăsă spre împăcarea cu turcii. Hanul, zicîndu-se a fi plinputernicit de Sultanul spre încheierea păcii, pofti să se sloboaze soldații principului, ca să nu fie țării spre greotate. Spre acest punct învoindu-se Mihai, slobozi oștile sale acasă după încheierea păcii. Ci numai cît prinsă de știre hanul că s-au resfirat soldații lui Mihai, deodată îmbulzi în Țara Românească, așeză lagărul între Buzeu, Braila și București și trimisă cătane în toate părțile să prădeze și pre însuși principul, de va fi cu putință, să-l omoară. Mihai avea 200 de cazaci în slujbă, carii ar fi trăbuit să păzească granița, ci și acestii fugiră cu răpitele sarcini în patria sa. Numai 30 carii remaseră credincioși îi aduseră veste despre tartari. Mihai, cu îndatinata sa activitate și istățime, în scurt timp adună 8000 de oameni laolaltă, îi duse drept cătră lagărul tartaresc la Giurgiț și pusă pre hanul, cel ce nici socotea așa de repede să se poată apăra țara, îl pusă zic în fugă.

Plin de mînie fiind Mihai pentru făcuta de hanul înșelăciune, trecu singur cu 12.000 de bărbați preste Dunăre pe la cetatea Turnul, pre care o pustii, cuprinsă Nicopolu și-l ștersă pînă în pămînt. Sangeacul turcesc se închisă în tărime, iară Mihai porni a bate și pre aceasta. Sangeacul îi trimisă țoale aurite, pei prețioase, 10 cai turcești cu scule de argint îmbrăcați spre dar și îl rugă să cruță tărimea și să nu aprinză mai tare mînia Sultanului, carele au prins și Agria (un oraș în Ungaria) și va fi cît de curînd după întoarcere la Nicopol. Încă mai făgăduia sangeacul că dacă va asculta Mihai acum, va mijloci împăcăciune între el și între sultan și va face să fie Mihai și următorii familiei lui domni moștenitori a Țerii Românești. Principul nu se uită atîta la făgăduelele acestea, cît privi la tăria cetății, socoti la cît de curînda întoarcere a sultanului din Ungaria și la primejdia în care va să fie aruncat de marea putere turcească. Deci se învoi spre cererea sangeacului. Ci de loc, ca cînd ar fi fost încredințat despre prefacerea acestuia, se întoarsă preste Dunăre napoi și mai tăie 500 de turci la rîul Teliorman, carii făcusă o încurgere lotrească în Țara Românească și tocma atunci să întoarsăse însărcinați îndărăpt.

Mîhnit însă totuși fiind pentru lipsa cheltuelelor, pentru mica activitate sau lucrare a înperatului Rudolf, pentru nestatornicia lui Batori și cătră stăpînirea sultanului trimisă solii în provinciile învecinate să culeagă cazaci și alți soldați. Acum îl vînduse unii neprieteni a lui la Batori, cum că ar fi făcut cu turcii legătuință pe ascuns. Deci a strinsă Batori pe consiliarii săi, și svătuindu-să, încheiară să chieme pre Mihai în Transilvania ca să se încredințeze despre starea lucrului. Deși putea Mihai să se teamă de vreo vînzare nedreaptă, totuși singur vrea să știe cum stă treaba cu Batori și ce este cugetul lui despre predarea Transilvaniei și a Țării Românești. Deci, nespăimîntat plecă cu Radu Buzescu și alți boieri cătră Transilvania. Cînd înțelese Batori venirea lui, trimisă pre postelnicul său Pongraț Senei cu vreo cîțiva domni nemțești și 40 de carete în calea lui, carii îl așteptară și îl cuprinseră cu toată umilința și omenia. Și așa cu pompă întră în residenția lui Batori. Aci remasă zece zile, petrecînd timpul întru desfătări. Legătuințe nove se ținură aci, de unde cu cea mai mare mulțămire sau îndestulare se întoarsă Mihai înapoi în țară.

Fără toată îndoiala este că înțelesă Mihai aci toată starea lucrurilor. Isăflă cum că Batori au chiemat și pre poloni spre facere de legătuință asupra turcilor, însă cum că aceii foarte mari cereri au făcut, între altele cum că au poftit ca Moldavia și Țara Românească să se dea lor ca subpuse și să nu îndrăznească

Ungaria mai mult a pretenderisi vreun drept spre aceste provincii. În urmarea acestei respunderi polonești ținu Batori cu Rudolf o conferență (vorbă de taină) în care și Mihai dorea a fi părtaș. Și acum mai tare începu a ferbe în inima lui mînia cea prin nestatornicia vicleană a lui Batori pricinuită, carele stîngaciu căuta să-și subpună provinciile românești. Pentru acea Mihai cugeta a întrăbuința timpul spre folosul țării sale, vrînd și Transilvania să și-o subpună și așa politiceasca sa existență sau ființă să o mărească și mai statornică să o facă.

Batori plecă la Praga la înperatul Rudolf, Mihai trimisă pre banul Mihalache cu el ca să tracteze cu înperatul despre viitoarea stare a țerilor. La începutul anului 1597 veni și ceaus turcesc în Țara Românească, carele adusă un steag roșu de la Poartă lui Mihai, semn de grație și ertăciune din partea sultanului. Eșirea tractatului cu Rudolf încă nu se știa. Deci Mihai socoti cu atît mai puțin a lepăda trimisul steag, deoarăce țara mai cu totul se pustiise și avea lipsă de oameni, de bani și de bucate, pentru care toate era foarte îngrijit. Însă trăbuia și acesta să ia în băgare de seamă că puternica armia turcească sta adunată la Sofia și se găta în viitoarea primăvară de nou să între în Ungaria. Așadară închee ca să treagă lucru prin neștiute, ci totuși mai înclinat era cătră creștini decât cătră păgîni, rămînînd până preste vară păciuit în țara sa. Mai pe urmă se arătă și el de vasal înperatului, ci pre sub ascuns, și căpătă neşte sume de bani pentru gătirea spre tabără asupra turcilor. Îndemnătoare fu pentru Mihai și scularea servianilor, carii rebelind asupra varvarilor, îl anumiră pre dînsul de domnul și căpetenia lor. Acum fără trăgănare adusă Mihai trupe și în începutul lui iulie 1597 camendiruia 15 mii de soldați, înpărțind la tot insul cîte 5 taleri. Șese mii de feciori din Silesia se aștepta să vină preste Transilvania. Hainrih Lesota, un princip silesicesc de ai înperatului, ajunsă la Tîrgoviște, adusă cu sine monedă sau bani, din carii trăbuia în numele înperatului să țină patru mii de ostași românești aleși, plătindu-le cuvincioasa simbrie. Însă înștiințînd sultanul cu o lingușitoare scrisoare de a două oară pre Mihai și îmblînzind pofta lui spre mărire cu o lăudătoare prefacere, adecă cum că nu poruncind, ci prietănește l-au chiemat spre prietănie, îl făcu de băgă sabia iară în teacă, ci cu acea învoire, ca Sultanul nicicînd să-l întrebuințeze în bătăi asupra creștinilor. Fiindcă-i zisesă sultanul, că dacă ar merge Mihai de povățuitoriul oastei în Ungaria, ar fi turcii mai norocoși în purtarea armelor decît până acum, nici să tragă tartarii în Ungaria mai mult preste Țara Românească, ci pe alte drumuri. Din contră, sultanul îi trimisă un ferman prin care precum pre Mihai, așa și pre fiul acestuia Petru îi siguripsea despre stăpînirea Principatului pînă la moartea lor. Restanța de tribut, sau bir fu ertată și jumătate din darea tributului de an fu îngăduită. După aceasta se întoarsă printr-un ceaus turcesc în scaunul stăpînirei, însă despre lăsarea trupelor sale se dezvinovățea cu frica, că să teme să nu între tartarii în țară, zicînd că pentru paza țării și strălucirea curții îi trăbuiesc soldații.

Comisarii cei ce era trimiși din partea înperatului Rudolf să tracteze cu Mihai, se ostenea pre viteazul, bătătarnicul și spre toate hotărâtul cest bărbat a-l trage de la legătuința cu turcii. Pentru acea se obligă înperatul că-i va lăsa pre el și pre fiul lui Petrașco să domnească fără toată darea, numai să fie în legătuință cu Ungaria. Preste bunurile sau moșiile ce le vor cumpăra-și să fii neatîrnați stăpînitori. Iară de s-ar întîmpla să meargă el sau Petrașco fără de moștenitori, atunci să se aleagă principi numai din nația română de legea grecească a Răsăritului, însă cu amestecarea sau încurgerea înperatului prin învoirea boerilor. Principul Mihai să capete în Ungaria sau Transilvania o cetate cu venit amăsurat în dar și alte legături despre împrumutata negoțitorie. În urmarea acestei legătuiri se trimiseră 15 mii florini ungurești lui Mihai.

Însă, o, cum se strămutară toate, după ce se întoarsă nestatornicul Batori la Sibiu și iară trasă domnirea Ardealului la sine. Pentru acea nu numai de poftirea spre izbîndire a sultanului, ci și de rea resplătirea înperatului temîndu-se, căuta în tot modul să dobîndească prietenie cea veche a lui Mihai tot sub

acelea condiții, ba încă și o parte din Transilvania îi făgădui. Mihai se învoi după multe făgădueli acestuia a da ajutoriu de 35 mii de soldați asupra turcilor, ci sub povățuirea boeriului Ceaka.

Tot în același an negoția Mihai cu Halin Pașa de la Diu, carele atîta se mînie pre Mihai, cît porni și pre Mehmet Pașa de la Dristor, ca cu unite puteri să restoarne pre Mihai de pe tron. În strîmtoratele aceste stări nu putea Mihai să ajutoare pre Batori după voe și făgăduință, ci totuși i-au trimis 2500 pedestrași și călărași. Din altă parte trimisă o armie aleasă celor doi pașe înainte sub comanda dvornicului Dimitrie, carele învinsă pre turci la satul Chiselet și luă de la dînșii doaă steaguri și doaă coade de cal (semn mare turcesc). Prin această căpătă Mihai de nou coraje și dorind singur a să apuca de Halin Pașa, trecu nu departe de Nicopol peste Dunăre și cu așa norocire bătu oastea lui, care sta din 13 mii, cît perdură turcii toată muniția și tunăria sa. Mihai împresură Nicopolu și îl începu a pușcări, însă nimic se folosi, că ce stricasă el zioa, iară făcură turcii preste noapte. Deci năvăli cu îmbulzeală să prindă cetatea, ci și aceasta fu înfrîntă. Așadară se mulțemi Mihai cu prăduirea și pustiirea învecinatelor locuri, de unde apoi mersă cătră Diu. Aci îl aștepta un sangiuc cu ale sale și cu cele de la begul Baia împrumutate puteri, cu carele însă numai cu o lovire așa găti Mihai bătaie, cît foarte puțini scăpară cu viața în cetate. În această alungare și gonire de turci fu Mihai foarte focos. Neşte turci deodată stătură și se slobozіră spre Mihai și văzîndu-l ei numai de vreo cîțiva oameni încungiurători acoperit, aruncă unul o săgeată în el, care îl vătămă la pîntece. Mihai smulsă sulița aceasta din vătămătură și căuta după mai mulți de ai săi. Ci nu era mai mulți decît doi boeri aci a mînă, adecă Preda Buzescu și fratele acestuia Stroa. Acestii cu cea mai mare înfocare năvăliră pre turcii cel sulițari, îl omorîră dimpreună cu cealalți soli ai lui și scăpară pre Mihai. După această întîmplare mai zăbovi Mihai vreo 10 zile în Bulgaria și în cît putu ajunge tot arsă și prădui. Cînd trecu pe la Roșava îndărăpt peste Dunăre, tocma cînd trecusă oastea jumătate, se rădică o vijulie și un vînt puternic, așa cît cealaltă jumătate mai 10 zile trăbui să remînă dincolo, care necurmat prăduia și ucidea. Mai pe urmă cu mare pradă se întoarsă Mihai la Tîrgoviște. Ca la 16 mii de bulgari trimisă Mihai robi în Țara Românească, iară lui Batori trimisă o coadă de cal și o sabie ferecată cu aur.

Nu mult după aceasta predeade Sigismund Batori stăpînirea Transilvaniei fratelui său, Andrei Batori, cel ce era cardinal arhiepiscop. Vrednice de ținere aminte sînt cuvintele Hronicei lui Filstih, cele despre această strămutare de stăpînire sunătoare: „În timpul acesta așa ceva cădea în mintea lui Batori, care nici lui, nici țării era spre folos. Înțeleptul, precum se zice, află calea și în acea țară, în care nicicînd n-au fost, iară nepreceputul perde și acel drum, pre care-l cunoaște. Așa și Batori nu se mulțemea cu împăcarea cu înperatul și cu dobîndita alianță cu Mihai, ci veni la mai blăstămate cugetări, adecă a părăsi pre Mihai și a preda Transilvania turcilor. Ci totuși se sfii a face aceasta, de după jurămîntul ce dedeasă lui Mihai.” Pentru acea veni spre altă viclenie, adecă chiemă pre fratele său Andrei în stăpînire, carele apoi să facă legătuință cu turcii, și așa să ducă pre Mihai în rătăcire.

Andreiu Batori din toate părțile căuta pace și prietenie, deci trimisă pre mai marele său general Caspar Cornides la Mihai. Însă fiindcă acesta era neprieten ascuns a cardinalului, împulpă pre Mihai prin feliuri de îndemnări să se scoale asupra lui Andreiu. Iară naintea cardinalului făcea pre Mihai de cel mai credincios al lui prieten. În urmarea acestia trimisă Batori pre Georgie Sabajdi și pre știitoriul de limba românească Nicolae Bitez în Țara Românească, pre carii cu jurămînt întărită alianță se încheie.

Nu mult după aceasta frînsă Mihai jurămîntul, ci pentru ce? Pentru că, precum zice hronica: Cum prinsă Irimia, domnul Moldaviei de știre că s-au înălțat Batori Andrei în stăpânire, de loc scrie și-l îmbie cu alianță, ca așa cu unite puteri să detroniseze, sau să lapădete din tron, pre Mihai. Și de nu va vrea, să se prinză și să se dea în mânile turcilor. Blăstămatul acest svat foarte plăcu lui Andreiu Batori.

Mihai se învoi cu Basta, general înperătesc, cu puteri unite a lucra asupra turcilor, și pre Batori vinovățea că ar avea corespondență cu turcu. Înțelegînd însă acesta despre unirea lor, trimisă soli la Basta spre cercarea aceii alianță, și măcar că se desvinovăța Basta, totuși făcea Batori gătiri tăbărești. La Mihai trimisă Batori pre Senei, carele se încredință că prințipul Țării Românești nici gând are a rădica arme asupra Transilvaniei, și încredință și pre Batori despre adevărata a lui Mihai credință, zicînd că-și pune capu pentru credincioasa inimă a lui Mihai, și așa păciui Batori.

Însă în scurt prinsă Mihai un sol a lui Batori, carii cu acea hotărîre era trimis la Poarta Turcească, ca nu numai Transilvania și Moldavia, ci și pre Țara Românească să le ceară de la Sultanul să se dea lui Batori cu o plată amăsurată preste an, adecă cu arendă, și cum că apoi într-o înțelegere cu turcii vrea să scoață pre Mihai din stăpînire. Despre aceasta înștiință Mihai pre generalul înperătesc. Batori așezase alianță cu înperatul, ci Mihai aceasta nici într-o seamă băga, ci făcea încheiere din pașurile cele de taină a lui Andrei. Politicește pășind Mihai să prefăcea că să gată asupra turcilor, pentru acea cu învoirea și slobozenia tuturor cumpără din Saxonia timpane (tobe), steaguri, arme și muniție. Andrei singur îi dărui multe instrumente ostășești, și-i dete pre unii ostași spre ajutoriu. Cu acestea împăcă Andrei pre solii românești. Însă acestii în faptă era trimiși numai ca să adoarmă pre Batori și să cerceteze starea lagărului ardelenesc. Carii cea mai bună veste despre toate aduseră, adecă cum că în lagăr s-ar mai afla numai gardistii și vreo cîțiva soldați, iară putere de căpetenie s-ar fi resfirat din pricina săcerișului, culesului de vin și pentru că nu avea deprindere.

Spre mai mare orbirea lui Andreiu și spre mai apriată cercarea oastei lui, trimisă Mihai pre vistieriul Damian și pre boeriul Preda cu acea rugare la Batori, ca să îngăduiască ostei românești, care se trimite spre ajutoriul înperatului, să treacă prin Ardeal, fără de a să teme de cea mai mică vătămare din partea soldaților. La aceasta respunsă Andreiu cum că nu ar fi de lipsă ajutoriul lui în Ungaria, ci mai cuvincios ar fi a rămînea pe lângă planul cel dintîiu și să facă încurgere în Bulgaria spre folosul creștinilor. Această solie pusă pre Batori în socoteală. Deci trimisă de a doaă oară pre Georgie Palatiki la Mihai să-l încredințeze cum că Andrei cugetă despre el și despre toată creștinătatea bine, și cum că așteaptă numai clipita în care să capete ocasie bună de a să scula asupra turcilor. La aceasta încă mai o dată făgădui Mihai a-i fi închinat și prieten credincios, iară pre ostași așa de înțelepțește știu să-i ascundă, cît nu putu Palatiki să vadă mai mulți de 500, carii făcea garda domnească. Cu această iară să mai mîlcomi Batori.

Despre neținerea de legătuință din partea lui Mihai se încredință Batori din însuși secretariul lui Mihai, Ioan Maro, sîrb de neam, pre carele pentru cunoștința limbei datinești și românești îl luasă principul la sine. Acesta îmboldea pre Batori a nu crede lui Mihai nici într-un mod.

Andreiu trimisă dară încă mai pre un sol la Mihai, ca să se încredințeze desăvârșit despre adevărul lucrului, prin carele îi amenința perderea stăpânirei, de va cuteza să mîne corespondențe ascunse și va arăta ostășie asupra lui Andreiu. Pre acest sol, se zice, cu asemenea încredințări a-l fi trimis Mihai la Batori înapoi. Însă:

La anul 1599 octovrie 13 adună Mihai o parte mare de armia sa în Ploești. Oștirile românești sta prin piață și pe uliți toți înarmați. Nemiții poloni și cazacii încungiurară orașul. Cinci mii de pedestrași, între carii se afla mulți haiduci, se așezară pe calea care ducea la palatul principului, toți acești sta sub comanda lui Baba Novac. După aceasta fuseră chiemați toți transilvanii, carii slujeau lui Mihai, să joare cum că cu credință de-a pururea vor sluji și oriunde li se va porunci, vor merge, nici vor părăsi steagurile lui Mihai.

Încă până acum tot credea oastea lui Mihai că va să se bată cu turcu. Dintre boeri cel mai de căpetenie, carele îndemna bătae asupra Transilvaniei, au fost banul Mihalache. Teodosie, boeriul și principisa Florica fără tot sporiul dezvăluia pre princip de la ceste pașuri. Ci neputînd ea altă a face, urmă dinpreună cu fiul său Petrașco după bărbatul său, ca toate primejdiile asemenea să le pățească. Ci Mihai precum pre acesta, așa și pre mumă-sa Teodora îi lăsă în mănăstirea Cojia, ca să nu între în turburile bătăilor.

Turcilor făgădui Mihai tributul acurat a-l plăti, chiemând pre un ceaus în Tîrgoviște, carele se a strîngă porția până se va bate el cu Batori. De aci se rîndui armia, să plece către munții Transilvaniei, sub a cărora poale se și așeză, ci așa era înformată, cum că merge în Ungaria și cu învoirea lui Batori va trece preste Transilvania. Toate carele trăbuiră să rămînă înapoi, tot însul lipsea să-și ducă pogajia în spate, ce era mai greu se puse pre cai, iară cîteva cară remaseră pentru muerile și vistieriile boerilor. Acum trimisă Mihai avan-garda nainte și rîndui ca într-o zi și noapte toată armia să între în Ardeal. Cum ajunsă la Boța sculă Mihai pre săcui la arme, făgăduindu-le că vrea să-i scape de greotățile cele până aci purtate. Cetatea cea spre înfrînarea săcuilor rădicată, anume Varhegi, se sparsă; așijderea curțile nobililor, cărora trăbuia săcuii să fie subpuși, se sfărmară. Curirii cei din partea săcuilor fuseră prinși de oastea românească, ci totuși nu se putu mai mult ascunde vrerea lui Mihai. Deci porunci Batori numaidecît oștilor sale să se adune, sabia cea sîngeroasă cu răpejune se purtă în toate părțile Transilvaniei, cu făgăduință, cum că toată libertatea vor căpăta și de toate dările publice se vor scutura.

Acum își descoperi Mihai cugetul prin o prostrigare, care se făcu către armie, cum că scopul lui este pre subpușii cei înperatului credincioși a scuti, iară pre Andrei Batori, carele este închinat turcilor, a-l depune din domnire. Andreiu cercă încă o dată, prin o scrisoare cimilită, a aduce pre Mihai spre păciuire, însă Mihai la nimic se uită mai mult și ținu pre solul la sine până după bătălie. Fără toată pedeca mersă Mihai către Sibii preste pădurea Șărcăi, vrînd a cuprinde acest oraș. Nici poftea altă mai cu mare ardere decît a cuprinde locurile cele învecinate, pentru că dedese poruncă lui Radu Buzescu și banului Udra din Craoiva, ca să adune oaste din districturile Craiovi, Mehedinți ș.a. și să se uneze cu armia lui Mihai, trecînd preste Turnul Roșu.

Andreiu hotărăsă locul adunării celora săi la Rîul Morilor și aștepta încă ajutoriu din Lipa, Ieneu, Caransebeș și din alte părți. Ci credincioși ai lui îl svătuia să șadă în pace și să tragăne treaba până la venirea trupelor ajutătoare, iară alții, mai vîrtos generalul Caspar Cornis înboldea să ese naintea neprietenului, carele tocma atunci mărșeluia nainte de Sibuu, pentru ca să se siguripsească această cetate, aci să se așeze lagărul lîngă murii cetății și așa, prin apărare defensivă și prin negoțiații să se tragăne bătălia, până cînd se va osteni vrăjmașul. Și așa se duseră către Sibiu cu oastea, care mergînd, crescu și până la 9 mii. Însă orașul nu arăta nici cîtă aplecare. După ajungerea la Sibiu, din toate puterile îl îndemnară generalii să nu întîrzieze cu lovirea, zicîndu-i: Nu e de a să înfricoșa, ci noi mai puțină oaste și mult mai vitează decât a lui Mihai avem. Și cum că mai bine este a nu lăsa timp vrăjmașului să se întărească. Despre această hotărîre fu Mihai pe sub mînă înștiințat.

Mihai, încă bucuros, aștepta să ajungă trupele din Craiova, deci trimisă de știre lui Andreiu că planul lui este numai a trece prin Ardeal, ca să se uneze cu armadia înperătească, însă de-i va pune pedecă, atunci va fi silit cu puterea a-l învinge. Dinprotrivă Andrei îi prici, ca fără toată tîrzierea să se tragă napoi în țara sa și a remînea în păciuire cu Transilvania după legătuirile vechi. Mihai închee cu trimișii soli armăpăciuire spre un timp nehotărît, prin care se mai stîmpăra inima lui Batori. Spre mai curînda împăcare trimisă Batori pre solul Papei Malaspina în lagărul lui Mihai să-i vestească aleanța din partea lui Batori și a înperatului. Ci pre acesta fără de niciun sporiu îl trimisă Mihai înderept, zicându-i că nicio scrisoare are

de la înperatul. Mai pe urmă trimisă înștiințare lui Batori ca unui prieten a turcilor, să lapede stăpânirea, să îmbrace iară țoala popească, să se ducă în Polonia și să lasă iară pre Sigismund Batori în principat, sau să ştie că puterea armelor vor săvîrşi treaba. La aceasta să găti Andreiu spre bătae, care fără toată opăceala se şi ţinu în 28 okt. 1599 de la 10 ceasuri de dimineață pănă la 8 ceasuri seara. Învingerea multă vreme remasă în îndoire, o parte din ostașii lui Mihai începusă a să trage înapoi, spre carii înfocîndu-să Mihai alergă la dînșii, străpunsă pre vreo doi ofițiri de ai săi și oprind pre fugători, cu cruntă învăpăiare căzu pre ardeleni. Andreiu ţinu o cuvîntare mişcătoare către ai săi spre a să porni spre vitejie, iară Mihai împărţi ostea sa în coloane și așa se apucă de ardeleni, aci fu bătut și înapoit, însă generalul Cornis fu prins, precum și unele steaguri poloneşti cuprinse. Văzînd acum oştirile ardeleneşti că căzu generalul în prinsoare, polonii dimpreună cu steagurile cuprinși, și că se îndepărtă Andreiu de la oaste, perdură toată coraja de a să mai bate, iară oştirile româneşti iară se întoarseră preste noapte în cîmpul bătălii. Ardelenii se traseră preste noapte napoi, iară dimineața fu prădat lagărul lor. Mihai cuprinsă toată armia și 32 de tunuri. De loc după bătae porunci Mihai prin tot Ardealul ca să se prindă Batori.

Cardinalul Batori hotărîsă preste Moldavia a fugi în Polonia (Țara Leșească). Hronica lui Filstih acestea spune despre Batori: Andreiu rătăci fugînd, în pădurile Cikului și rătăci sau umblă vreo cîteva zile fără de hrană prin munți, atîta cât îl domolisă foamea cu totul. Acum dede preste doi păcurari, dintre carii unul era român, iară celălalt săcui, cărora spusă că e Principul Ardealului. Povestindu-și nenorocirea și rătăcirea, spusă că e amețit de foame. Păcurarii acei îl duseră dimpreună cu soțul lui, Nicola Micu, la coliba sa, ca să-i dea de mîncare și beutură. După ce se ospetă, rugă Andreiu pre păcurari să-i arate calea către Polonia. Săcuiul (Blasiu Hordioc), făgăduind aceasta a face, plecă cu el, mersă un dărab de cale şi-l omorî, capul lui îl pusă în straiță sau tașilă, îl adusă la Domnul Țării Mihai și spusă toată întîmplarea, cu nădejde că va căpăta mare dar de la dînsul pentru fapta sa. Însă numai cît cunoscu principul capul, îl sburară lacrămile, trimisă repede după trupul lui. După ce fu acesta adus, se puse capu la el și cu mare pompă se îngropă în beserica Bălgradului. Toți boerii petrecură trupul lui, iară păcurariului se răsplăti după zicerea sfintei scripturi: cu măsura care măsori, cu aceia ți să întoarce, fiindcă porunci principul îndată să i se tae capu. Florica, muerea lui Mihai, amari lacrămi vărsa după acest bărbat. Mihai însuși nimic putu grăi de jale, ci după îndelungată amuțire, abea se înstatornici a zice: Săracul Popa!

Săvîrșind bătaia cu Batori, vesti Mihai lui Rudolf că vrea să predea Transilvania comisarilor înperăteşti. Ci de minune îi fu cînd văzu în a cincea zi că au întrat Basta de către Caşovia, cu oştiri nemţeşti, cu descoperire că vrea în numele înperatului să stăpînească această țară. Însă principul nu se învoia, ci mai pe urmă nu vru să ese din Transilvania. Nu vru să cunoască pre Basta de general capetan preste Țară, nu-i îngădui să așeze oaste nemțească în orașele săsești, ci numai mișcările lui Ibraim Paşa în Ungaria îi înpedeca de a începe bătae între sine.

Nu în mult timp se dezvălui planul lui Mihai. Că pre banul Mihalache cu logofătul Stoicu trimisă la înperatul Rudolf cu acea cerere, ca primind trimisele daruri, adecă calu, sabia, măciuca (buzduganul) și steagul lui Andreiu Batori, să-și tragă mîna de pe Transilvania și nepoftind dajdea de peste an mai încolo, să o lasă către Țara Românească. Tot în acel timp trimisă pre fiul său în Țară ca să poarte diregătoria. Rudolf îi respunsă că curînd vor veni comisarii înperătești, carii vor aduce respunsul. La aceasta se adună Mihai cu boerii în senat și svătuindu-se, hotărîră cum că însuși Pronia Dumnezeiască doară vrea ca să vină Ardealul sub stăpînirea Țării Românești. Că atunci cînd întrasă Mihai în stăpînire, aflasă patria înpresurată cu vrăjmaşi, iară acum i-au dat Dumnezeu şi Ardealul în mînă. Mihai încă nu se lăsa cu totul spre acea, însă totuși nădăjduia că să va învoi înperatul spre lăsarea Ardealului.

În luna lui noemvrie ținu adunare de țară, în care se aruncă contribuție pre țară. În luna lui fevruarie iară ținu dietă, în care se porunci nobililor Transilvaniei să se gătească spre bătae. Nobilitatea acestui principat, nevrînd a fi subpusă lui Mihai, nici cîtă aplecare arăta către el. Văzînd principul aceasta, înbună starea soldaților săi români și săcui pe cheltuelele sașilor, carii era aplecați înperatului, și ale nobililor. El cu totul se încredința în mulțimea celor săi, nesocotind cum că aceasta nicicînd au putut fi singură proptă de ajuns a pășililor politicești mai mari. Pre săcui îi scoasă din iobăgie, dîndu-le dreptul de a nu mai fi subpuși nibililor. Pre românii de Ardeal îi rădică și tare îi favorisea asupra nobililor și a sașilor. Însuși Mihai erta multor relele ce le făcea, iară pre unii nobili și pentru cele mai mici vinovății greu îi pedepsea.

Comisarii înperătești ajunseră și-i aduseră multă laudă și mărire din partea înperatului, ci și aceia îi spuseră, adecă să părăsească Transilvania, și fiindcă așa poftesc încungiurările sau circonstanțele să lucreze în grănițile Țării Românești asupra Turcilor, asupra cărora ajutoriul să aștepte de la înperatul. Sfătuindu-se de nou Mihai cu boerii săi, dede comisarilor acel respuns, cum că el se socotește vrednic a fi de stăpînirea sau diregătoria Transilvaniei și cum că nicidecum nu va eși din acest principat. Făgăduita ajutorință fără toată îndoiala o aștepta de la înperatu. Că deacă nu va urma aceasta, va întoarce armele asupra înperatului și-i va arăta că nu va avea lipsă de oameni ostași la vremea sa. De loc trimisă Mihai în Polonia sol cu acea rugăciune, ca să nu dea ajutoriu această crăime lui Irimia Mogila moldoveanului, precum nici fugiților acolo din Ardeal. Încă și acea bine știind, că Sigismund Batori încă nu s-au părăsit de a lucra spre tragerea principatului iarăși la sine. Pentru acea trimisă sol pre Murlat ca să-i făgăduiască lăsarea Ardealului și mîna fiei sale Florica, numai să-i lasă Brașovu și Făgărașu. Mai nainte de a căpăta respuns la aceste cereri și mai nainte de a se sigurisi din partea înperatului, făcu un paș stîngaciu spre Moldavia. Moisi Sikeli, Gabriel Betlen, Franț Forai și alții se alipiră de Batori, făgăduind că de li se va da ajutoriu din partea polonilor și a lui Mogila, vor cuprinde și fără toată îndoiala iară vor lua Ardealul din mîna lui Mihai. Bătu făcu încheere cu polonii și moldovenii spre aceasta. Mihai se bucura că va să-și poată răsplăti despre Irimia și va putea să-și subpună Moldavia spre care de mult însetoșa. Deci lăsîndu-și doamna în Ardeal, plecă către Moldavia cu armia. Răpezimea și mărimea armiei lui Mihai era neașteptată și minunată. Pentru acea se trase Irimia către Socim înapoi, însă cu cea mai mare repejiune gonindu-l Mihai, îl opri la Suceava și-l bătu cu o cruntă bătae, pre care numai prin vitejia ostașilor și ușorimea tunurilor sale o căpătă. Fugătorii moldoveni și poloni alergară în cetatea Cocim. Mihai, mai ajungîndu-i o dată, îi bătu și încungiură cetatea în care fugisă. Mihai bătu cetatea 3 zile, ci văzînd că nimic poate spori, lăsă nește trupe care vlochiruia cetatea, iară Irimia fugi de aci cu boerii săi în Polonia. Oștirile românești alerga și prăda Polonia și Rusia Roșie, iară Mihai alerga în residență ca să cuprindă scaunul domnesc a principatului. De atunci începu Mihai a se numi și a se subscria Domnul a trei Țeri. Puterea ostășească a lui sta în 50 de mii de bărbați. Boerii cu tot Senatul Moldaviei cerură pre Nicolae, feciorul lui Mihai, sie de Princip, fiindcă îl făgăduisă lor. Spre aducerea fiului său din Țara Românească în tronul moldovenesc rîndui pre Radu Buzescu și pre vistieriul Stoicu să meargă cu 300 de călărași la Bălgrad (în Ardeal). Însă mai nainte de pleca acestii, se presocoti Mihai și află a nu fi feciorul său încă în stare ca un încă prea tinăr, de a apăra și a stăpîni o țară mărgineană sau de graniță cum era Moldavia, mai vîrtos că încă era de a să teme de Irimia. Deci se lăsă Mihai de făcuta rînduială si rîndui 4 generali de ai săi, adecă pre hatmanul Udra, pre vestieriul Andronicu, pre armașul Sava și pre spărtariul Negru spre a stăpîni Moldavia, iară el se întoarsă la Bălgrad, unde îi era residența.

Numai cît ajunsese acasă, veni un sol de la Rudolf cu acea înștiințare, să lasă Ardealul înperatului și să se mulțemească cu Țara sa și cu Moldavia. El nu vru să se lasă de Ardeal, ci se ostenea în tot chipul cum ar putea să înpece pre înperatul, numai ca să-i remînă Ardealul. Pentru acea iară trimisă 2 soli la înperatul cu acea umilită rugăciune ca să-i lasă Ardealul, pre care el cu însuși armele și sîngele său le-au

cuprins și așa vrea să se gate asupra turcilor ca să ia Timișoara de la dînșii. Întru acest timp alesă pre Marcu, feciorul lui Petru Vodă, și-l trimisă de princip în Moldavia (însă sie subpus), cu carele trimisă și pre Preda Buzescu. Întrarea în Iași se ținu cu cea mai mare pompă și bucurie. În Ardeal ținu Mihai dietă, sub ținerea căreia iară veniră de la înperatul comisari cu daruri și ajutoriu. Precum înperatul Rudolf, așa și Sultanul turcesc, carele dinpreună cu toți ai săi numai de numele lui Mihai se cutremura și se curma inimile de fiori, cînd auzi numai de vestea acestui viteaz, din toate puterile se ostenea a-și face pre acest iroiu prieten. Încă până era solul înperătesc aci, venisă un agă turcesc, carele adusă steagul și buzduganul de la Poartă lui Mihai, semne de darea puterii spre stăpînirea Țării fără temere de turc. Mihai eși cu mare pompă naintea agi, primi steagul și-l sărută, primi sabia și se atinsă de ea. Aci zăcea temeiul de a se îndoi omul despre politicescul caracter a lui Mihai. Acum își propusă Rudolf pentru împrietenirea lui Mihai cu turcii a să scula cu arme asupra lui, ca să-l poată scoate din Transilvania.

Solul înperătesc întrebă pre Mihai despre circonstanțele sale cu turcii, la care respunsă: Umilința diplomaticească au poftit cu cinste a primi darurile și cu politică a cuprinde pre trimisul agă. Pentru că Rudolf vrea până acum să întîeze (protimisească) pre Basta, pre un bărbat carele nici un ajutoriu au dat, ba tocmai nimic au făcut spre cuprinderea Ardealului. Pentru acea acum vrea să i se facă îndestulare. Deci afară de domnirea preste Ardeal, încă cere dignitatea de Princip Înperătesc, orașele Oradia Mare, Bania și Hust, încă și ajutoriu de oste pe tot anul, rescumpărarea de ar fi să se prindă și 100 de mii de taleri pe an, dacă ar fi să-l scoată turcii din stăpânire.

Însă acum se adună nenorocirea din toate părțile preste capul viteazului cestui bărbat, alergînd cu pașuri repezite spre stricarea mîntuitoriului creștinătății de varvaria turcească. Acum începusă singuri acei a lucra spre surparea vestitului cestui bărbat, pre carii el cu generositatea sa i-au acoperit. Acum începu a ferbe pisma în inimile acelora, văzîndu-l după vrednicie și vitejie a să fi împuternicit, acelora zisăiu, carii mai nainte ca pre un iroiu decît toți mai ales îl adora. Așa e lumea! Așa sînt oamenii! În loc de mulțemire, nemulțemire. În loc de acoperemînt și mulțemitoare scuteală, surpare și vînzare, vînează. Nobilitatea Ardealului era cu totul aprinsă de pofta izbîndirei rele asupra lui Mihai. Solii pre sub mînă se trimisă la Craiul Poloniei cu acea rugăciune, ca să le dea iară pre Sigismund Batori de princip, iară pre Irimia Mogila într-atît să-l ajutoreze încît să poată scoate oștirile lui Mihai din Moldavia. Despre toate acestea nimic știa Mihai, ci se găta să plece spre baterea și cuprinderea Timișoarei, trimisă la înperatul după ajutoriu, care i se și deade sub comanda lui Basta. Georgie Basta avea poruncă a să uni (ci stîngaciu) cu Mihai și a pleca cătră Timișoara. Însă nobilitatea Ardealului era adunată toată la Torda mirundu-se că încă nu ajunge Sigismund. Deci lucrară spre acea, ca să înrăeze pre Basta asupra lui Mihai, zicîndu-i: De ce ai venit lui Mihai în ajutoriu, carele totuși nu este prietenul înperatului, au nu știi că n-au vrut să-i prădea această Țară? Și alte vorbiri împulpătoare spre ură făceau, cu acea adăugare, că ei vreau să se subpună înperatului numai să le dea Basta acum ajutoriu de a arunca pre Mihai din Țară afară. Prin aceasta născocorîră pre Basta asupra lui Mihai.

După aceasta hotărîră a să scula spre Mihai. Iară Mihai, necrezînd dintîiu neprietenia ardelenilor cătră sine a putea fi adevărată, se făcu luătoriu de seamă și trimisă veste la adunarea ardelenilor, că ar dori să între acolo și doi trimiși de ai săi. Spre care deade învoire. Deci merseră cheeriul Radu și baia Mihalache, carii svătuia pre staturi să nu pășească cu așa orbire asupra lui Mihai, numindu-l de rebeliant, ci după cuvință să-l asculte. Spre aceasta aruncară pre cesti trimiși afară din senat. Această faptă au fost semn de bătae și cum că basta s-au unit cu dînșii. Deci trasă Mihai oștirile sale cele românești mereu cătră Holt Maroș, unde le și așeză. Basta sta la satul Mirislo. Ardelenii laolaltă cu Basta, avea 18 mii de soldați și 6 tunuri. Iară Mihai numera ca la 22 mii de bărbați armați, punîndu-se pre o cîmpie între Mureș și între un munte așa. Cît

preste voia sa nu putea se vină odată la lovire, pentru că la frontul lui era numai o provadă cît un drum de lată. Basta, cunoscînd așezarea vrășmașului, se trasă napoi cătră Dese. Socotind Mihai că fug ardelenii, slobozi călărimea ca să alerge după ei. Ci numai cît eșiră aceasta din strîmtoare la lărgămînt, deodată și stătu Basta primind pre români cu cele în prea îndămînat loc așezate tunuri și cu foc de mușchete. Focul acesta aprinsă pre români într-o învăluială și-i pusă în fugă, pre carii nici singur Mihai, nici prea vestiții lui generali Radu și Lecaga (carii minunat de vitezi era) putură să-i cotineze și să-i aducă în rînduială. De aci plecă Mihai cătră Brașov, schimbă calu la Bălgrad, își adună comorile și prădînd și pustiind toate, se trasă în Țara Românească, unde îi aduseră Petrașca și Novak puteri de oaste nove.

În fuga aceasta isăflă că și în Moldavia s-ar fi strămutat starea lui. Pentru acea dusă oastea sa în Moldavia. Jamoski, craiul Poloniei, văzînd pre Mihai slăbit de puteri, strînsă armia sa cu o iuțime neobicinuită, strabătu în Moldavia și năvăli pre armia românească. Văzîndu-se aceasta cu mult mai mică decît a se putea ținea cu polonii, se trase preste un munte înderept. Iară polonii și cazacii cît putea, îl gonea. Fără de sporiu stătu Mihai odată să se mai lovească cu dînșii, că mulțimea cea mare totdeauna îl înfrînsă. Mai pe urmă stătu la rîul Siret, unde cruntă bătae se ținu. El înpărțisă armia sa între coloane – aripa cea dreaptă și pre cea stîngă o răzima de munți și păduri și o acoperea cu mădua aleșilor săi pedestrași și cu tunurile, care era ascunse în codru, iară mijlocul avea o apă din nainte. Însă și aci resbătură polonii ajutorați de cazaci. Și după o cruntă lovire, învinseră pre români. Văzînd Mihai aceste primejdii, lăsă pre generali să se tragă în Țară cu oastea, iară el alergă nainte ca să facă dispoziții (orîndueli). Jamoski trimisă să-l gonească fără de încetare, tocma și în Ardeal de ar trece. Ajungînd acestii în faptă la marginea Ardealului, le trimisă Basta poruncă să nu cuteză a călca în Transilvania, pentru că puterea cu putere se va înfrînge. Polonii descoperiră a nu vrea să încete de acea alergare, care spre prinderea lui Mihai era hotărîtă, zicînd că nimic au ei cu Transilvania. Basta trimisă pre Csaki la Jamoski să-i spună ca să se oprească de a păși în Ardeal sau Țara Românească, că acestea sînt țeri înperătești.

Între aceste gîlceviri străbătu Mihai preste munți în Țara Românească, pre fiul său Nicolae îl lăsă la Tîrgoviște cu trupe ostășești, iară comanda armii o încredință celor 3 frați Buzești. El singur adună în Craiova oaste nouă. Ardealul, Moldavia și Țara Românească era acum locul gungulii, locul nerînduielii și a patimilor sufletești, a prefacerilor și a silitoarelor puteri așa cît la atîta ajunsese, că cine era mai tare și mai viclean, acela era biruitoriul. Pănă Mihai făcea pregătirile de tabără în Craiova, cheimară necredincioși acum frați Buzești pre Zamovschi și pre Irimia Mogila să pună pre fratele său Simeon domn Țării Românești. Deci și veni Simeon cu oaste moldovenească, scorni pre Nicolae și să sui pre scaunul domnirii în Tîrgoviște. Ci fiindcă ostașii moldovenești așa prăpădea și pustia țara, cît nici besericile, nici pre boeri nu scutea, nu mai putură Buzești să se uite la acea pradă, ci trecînd Oltu la Mihai* în Craiova, adunară soldați în ținutul Craiovii prin Mehedinți și alte părți și să gătiră a arunca din Țară pre neplăcuții acesti oaspeți. Bătaia se ținu, ci iar cu nenorocire pentru Mihai. Acum nu mai știa Mihai ce să facă, decît a să împăca iară cu înperatul Rudolf, deci plătind generalului Cornis 2000 de galbini pentru îngăduirea de a trece la Viena, ajunsă acolo cu 72 de cai, unde ajungînd află o oprealǎ de a nu pași mai nainte. Mai pe urmă veni la înperatul la audiență. În Ardeal era foarte turburate lucrurile, fiindcă și Batori, și Csaki, dar și alții se bătea după căpătarea stăpînirii. Pre soața și pre pruncii lui Mihai îi ținea ardelenii în opreală. Mihai știu prin înțeleapta sa măiestrie să încredințeze pre înperatul Rudolf despre nevinovăția sa și precum mărturisește Kebenhiller, întru atîta au știut să prindă inima înperatului, cît vorbea acesta să ia pre fata lui Mihai de muere. În

* Istoria grăește că frații Buzești, făcîndu-se necredincioși, învitară pre Zamoschi și pre Simeon în țară, ci combinînd credința, virtutea și vitejia Buzeștilor, cea lui Mihai și Patriei sale de-a pururea arătată, ba cumpănind și acea, că tot acea istorie zice: „Nemaiputînd Buzeștii răbda prăzile moldovenești, trecură preste Olt la Mihai” apriat se vede nici acum a se fi făcutu ei necredincioși. Pentru că, de ar fi fost fără credință, nu ar fi cutezat a merge la Mihai, carele fără îndoială și-ar fi resplătit despre ei. Așadară nimic altă din zicere mai de sus a istoriei înțelepțește nu se poate încheia, decît că nu Buzeștii, ci alți boeri au trăbuit să fie, carii au chiemat pre Zamoschi și pre Simeon în Țară.

cartea sa cea de desvinovățire zisă Mihai că credința și virtutea lui cea pentru înperatul pusă, totdeauna cu nemulțemire i s-au resplătit și cum că pentru clevetitorii de sine, acum ca să arate bărbat cu caracter întreg, acum iară ca să scape din pricuroasele primejdii, au trăbuit, numai din fățărie, să se arunce în brațele turcilor spre scutire. Cum că Basta nu din credință cătră înperatul, ci numai din propriul interes, l-au gonit neprecetat. Înperatul dinpreună cu cabinetul mult timp nu-i credea, însă după ce auziră că au sosit Sigismund Batori la Cluj și prin turci s-au anumit de principul Transilvaniei, crezură și pricepură că numai prin vitejia lui Mihai, vor putea să surpe pre Batori și pre puterea turcească. Deci îi dederă, afară de alte daruri personale, 100 de mii de galbini ca ajutoriu ostășesc, îl anumi înperatul de governantul Ardealului, îi porunci să se înpece cu Basta, prin mijlocirea generalului Gonțaga, la a căruia masă dederă mîna Basta cu Mihai, spre arătarea zăuitării de cele trecute și semn de legătuire nouă. Însă totuși nu credea cu toată inima unul altuia, mai vîrtos nu putea Basta să înghiță acea, că nu pre el, ci pre Mihai l-au anumit de governant preste Transilvania. Armia înperătească, care se cuprindea din 10 mii pedestrași și 8 mii de călărași, din unguri, români, nemți și cazaci, întră în Ardeal sub comanda lui Mihai și a lui Basta.

Oastea ardelenească, care era de 35.000, sta lîngă Golosco, sub comanda lui Moise Sikeli. Trupe ajutătoare turcești încă plecasă din Bălgradu turcesc. Deci se hotărî, mai nainte de ajungerea turcilor, a lovi pre ardeleni, iară pre turci îi amățea Mihai prin nește scrisori înșelătoare scrise în numele lui Batori, în care se oprea ajutoriul din partea lor. Bătălia se începu cu tunuri, pușcărind din nește vîrfuri de dealuri unul asupra altuia, iară ostașii ceilalți odihnea. De cătră seară traseră ardelenii tunurile sale înderept, nemaitemîndu-se de vreo năvală. Călărașii desșelară caii, pedestrașii era încoaci și încolea răsipiți. Acum deodată și ca fulgerul înbulzi armia înperătească, cu porunca lui Mihai, preste ei. Mihai comandiruia aripa dreaptă, Basta pre cea stîngă și Rottal mijlocu sau centrumu. Acum se cuprindea, acum iară se perdea gruniul ardelenilor, însă mai pre urmă resbătu Mihai, carele așa dimica, cît 10 mii de ardeleni remaseră morți în cîmpul bătăliei, 130 de semne tăbărești fură cuprinse, însă și 45 de tunuri. Sigismund Batori fugi în Moldavia la Irimia Mogila, trimisă pre Ștefan Csaki la hanul tărtaresc să ceară ajutoriu și porunci să se adună muerea și pruncii lui Mihai de la Făgăraș în Moldavia. După bătălia aceasta iară se gălceviră Mihai și Basta. Acestu zicea că el are comanda preste armie, iară Mihai aceasta nu răbda și porunci să se prădeze Torda, Aiud și Bălgradu, dînd pre Caspar Cornis spre moarte, iară pre Sinec cu însuși sabia sa ucizindu-l. De venea plînsori despre exțesele ostașilor, Basta le împingea pe români, iară Mihai pe nemți și unguri. Mai pe urmă zisă Mihai într-o ceartă: Eu singur am fost cuprins această Țară mai nainte, dară și acum iar eu mai mult am ajutorat spre prinderea ei, așadară mai mare drept am eu preste ea decît și tu și înperatul! De acum hotărî Basta să omoară pre Mihai. Și așa după multe cercări fățarnice fu Mihai ucis lotrește de oamenii lui Basta, în a 19. August 1601. Dară cum fu acea omorîre?

Mulți istorici în multe feliuri povestesc omorîrea principului Mihai, dintre care cea mai adevărată, de după încungiurări, se vede a fi acea, care se scrie în Hronica lui Fisltih, care așa sună: În lagărul de la Torda, mergînd Mihai la Basta, îl rugă să-i dea cîțiva ostași în ajutoriu, ca să poată scoate pre soața și fiii săi din lunga oprealǎ a Făgărașului. Ci Basta, cel ce de demult s-au fost încopceat cu ardelenii și prin svătuiri viclene au fost descoperit un plan amăgitoriu spre omorîrea lui Mihai, îi făgădui din gură, zicîndu-i: Trimite numai pre ostași nainte cătră Făgăraș, iară tu remîi cu garda și curtenii tăi încă aici, pănă-ți voiu da ajutoriu. Necugetînd Mihai despre cătrănita și spurcata propunere a lui Basta, primi cu bucurie vorba lui. Într-o dimineață, văzînd Mihai nește călărași și mușcatiri înperătești venind cătră cortul său, socoti că sînt aceii pre carii îi aștepta spre ajutoriu de la Basta, deci eșindu-le nainte cu următoarea cuvîntare îi cuprinsă: Bine ați venit! Bine ați venit, vitejilor și vestiților soldați! Dară acestii ca nește feri sălbatice lăsîndu-să asupra lui, cu sulițile și sabiile scoasă, fără de veste îl străpunsă unul dintre aceii cu sulița în coastă, de care

împungătură și căzu.* Altul îi tăe capul și așa zăcea în pulbere frumosul lui trup, carele ca un arbure era. În alt loc iară se zice: Negătit fiind Mihai spre o nevisată întîmplare ca aceasta, nici o armă avea a mînă, de acea și fu așa de lesne omorît. Cum că nici o armă au avut Mihai a mînă, se vede a fi adevărat și dintr-acea, fiindcă nicio ostășie avea el atunci cu Basta. Și de ar fi avut el sabia a mînă, cu bună seamă nu l-ar fi putut domoli așa de lesne, fiind el un viteaz vestit și de lume minunat în bătălii. Nemărginit hulește Filstih hronicul pre ardeleni și fără seamă urgisește pre Basta, că ascultînd de ei, s-au învoit spre uciderea nevinovatului și apărătoriului creștinătății de varvari, Mihai, într-un mod așa spurcat și lotriu, cît nici din partea tiranilor nu s-ar fi întîmplat lesne. Trupul lui Mihai se îngropă în Besearica Bălgradului cea de el făcută, iară de aci se zice a se fi purtat în Țara Românească.

Istoricul Hristian Engel așa grăește despre Mihai în Istoria Țării Românești, fața 268: Lăsînd noi înscrisurile mormîntului lui Mihai la o parte, mai bucuros vream să resfirăm și se prăserăm flori pre mormîntul acestui princip românesc, care interes istoricesc de lume minunat cuprinde în sine. Acesta mia cu putere au ajutat spre abaterea varvarilor de cătră celelalte părți creștinești ale Europei. De ar fi întîmpinat acest bărbat mai faină creștere în tinerețele sale și de nu s-ar fi născut în timpul așa feliu de stări înprejur grele și turburoase, de n-ar fi avut de lucru cu Basta, cu Batori și cu Mogila, ar fi făcut minuni în lume și s-ar fi asemănat cu Temistocles și cu Ioan Huniadi. Istoria lui cu mare plăcere am lucrat-o, pentru că aceasta m-au ușurat inima, cea scîrbită despre alte istorii varvare și nenorocoase a Țării Românești și a Moldaviei. El au fost român curat și au dat adeverire cum că pronia cerească arată în toate neamurile și limbele măestria și puterile sale. De ar fi ținut stăpînirea lui mai mult, s-ar fi făcut țările cele de pe marginea minunate de toată lumea și nenfrînte de putere omenească. Însă în a 43-lea an a vieții sale fu tinărește smult prin silitoare putere din cursul vieții. Urmările începutelor lui fapte se împedecară și se stinseră în săcul cuprins a timpurilor. Țara Românească și Moldavia și acum se află în stare ticăloasă, ca mai nainte de acesta. Însă datorința istoriei fie de-a pururea a păstra aducerea aminte despre acest bărbat și a propoci lauda lui. Lucrul istoriei fie de a ținea putința naintea ochilor și de a aștepta adeveritoarea părere, cum că frumoasele acele țeri oarecînd vor înflori și se va mîngăia omenirea cu dînsele.

În București încă se mai ține într-o mănăstire pomenirea lui Mihai, pre care el au făcut-o. Încă zice Breviarium Hronologicum: „Nu va fi neplăcut publicului a înțelege cum că e vrednic acest Ahiles românesc a avea Homerul său, carele e vrednic de a fi cartea neamului, cartea vitejiei, de a fi de lume cunoscut și a căruia versuri de însuși Grecii de astăzi cu mai mare bucurie decît ale lui Homer s-ar ceti."

Această Istorie, precum spre mare lauda nației s-au însemnat aci, așa și spre deschis exemplu să fie măriților boeri de Țara Românească și Moldavia. Cetească tot însul aceasta cu mîngăere, văzînd ce au fost strămoșii lui. Însă caute și cerce și pre acea causă, care au înecat aceste țări frumoase în moliciune, în întunerec și neactivitate. Alunge dară cei putincioși răotatea din sinul patriei sale și cetind istoriile strămoșilor săi, fără dormitare să privighieze de a pleca iară pre calea virtutei, dreptății și a vitejiei

* Tinărul pictor (zugrav) Constantin Leca, aprins fiind de zelul patrioticesc și vrînd după puteri a sluji neamului, au zugrăvit trista și lăcrămoasa moarte a viteazului Princip Mihai pe o pînză de un cot și jumătate de mare și spre veacinica aducere aminte ca un Suvării au dat-o la Scoalele Naționale din București ca să se pună în Școală înaintea tinerimei, care să vadă pre un Irou ce au fost scutitoriul a toatei creștinătăți de tirănia barbarească și carele era minunat de toată Europa, să vadă zic ce era strămoșii ei în lume. Tinărul acesta are foarte mare aplecare spre măestria picturii, deci vrednic este a să patroni de Naționalisti, ca cu ajutoriul neamului să poată merge în Italia și Franța pentru întreaga procopsire a fremoasei cestii măestrii, carele apoi să poat sluji neamului ca Maister temeinic și Professor tinerimei românești în acea măestrie.

strămoșești. Vedeți cum vestesc istoriile iroicia, iată cum cetim noi cu dulci lacrămi vitezele fapte a strămoșilor! Care istorie lumineze de-a pururea în inimile voastre!